

EARLY MORNINGS AND LATE NIGHTS – A (RE)COURSE AT AND ABOUT MAKINGS AND MAKERS

Ion Popescu Bradiceni

Prof. Phd., „Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

Abstract: "The Histories" from the murmur of reality The author lived in a small town called - how you would expect - Târgu-Jiu. This is because Târgu-Jiu has embedded in his heart an Infinite Column which was also referred to as Axis Mundi, Centrum Mundi (at least Vasile Lovinescu and Mircea Eliade have demonstrated this clearly and precisely).

One day - he had no idea yet - a Lesson went looking for Him. Meanwhile Some Scientists have developed a postmodern analogy between author and teacher, between text and lesson, respectively between readers and students.

The text had, however, been denounced that it delimited itself from context, which was not exactly right, as in the murmur of reality there are millions of "histories". Reality itself had been seen as intertextual, a set of contextually read signs. Reading this text produces another text that is again interpretable. From a postmodern perspective, the meaning does not originate in the production of the text (by the author), but in its reception by the reader.

But such a reader must not fall into the trap of epistemic egalitarianism that is obviously false. Nor should he be deceived that between emotion and reason there would have produced a serious "disagreement." Nothing can be imagined by the mind unless one has lived it first. The city where the author lived had a fabulous night life, after of course the day was consumed by bureaucratic institutions, by asphyxiating offices, by undesirable schools, by the few communistoceanic-type factories that had survived the industrial disaster in Romania in the period following the 1990 up until the 2000.

Keywords: transformation, involuntary expression, distiller, lesson, author.

1. Cunoașterea de noapte

Dar și Târgu-Jiul are o ciudată viață de noapte. Trăind-o pe cont/ și în nume/ propriu, m-am brusc dumirit de ce, ieri-alaltăieri, s-au desființat, în „scumpa noastră patrie” (care face vârsta de 100 de ani de când e aparent unită, întrucât azi e de fapt dezunită – n.m.) și alte biblioteci.

Să fie lectura (de relectură nici că mai poate fi vorba – n.m.) o preocupare depășită, nespecifică, postmodernității și globalizării? Să nu mai reprezinte ea nimic social și economic? Să fi devenit cartea un plusprodus inutil din punct de vedere pedagogic? Și, mai ales, transpedagogic?

Ce naiba se întâmplă în patrie? Ziarele care se tipăresc au cedat agresivității futilităților macabre. Răsfoiesc un jurnal în două-trei secunde și rareori nu-l arunc la tomberon.

Cum vă relatam, deci și Târgu-Jiul are o stranie viață de noapte. De la elevi de liceu până la așa-ziii „oameni de afaceri”, se strâng în baruri și cărciumi unde zăbovesc năuci și extatici până spre zorii zilei de luni, când, nu-i așa, să nu uităm cei care au serviciu trebuie să meargă la muncă, proaspeți și refăcuți fizic și chiar metafizic.

Acest furnicar de noapte e dantesc. E furibund, e dezlănțuit, e drăcesc. Sute de tineri se bâtaie delirant (să fie adepți ai străvechiului zeu Dionisos din eseul „Nașterea tragediei” al lui Friedrich Nietzsche?) pe ritmurile demente ale unor muzici chicioase, asurzitoare, zguduitoare ale unor corpuri încă fragede, încă adolescente, încă nedefinitivate biopsihic.

Îi e caracteristică epocii postmoderne educația cu modele. Dar ultimele modele ale României contemporane îmbătrânesc (ba unele o mai și mierlesc – n.m.) fără să-și fi desăvârșit rolul cu care ar fi putut fi însărcinați, dacă niște copii, adolescenți, tineri, ar fi apelat la calitățile lor transpersonale/ transtemporale.

Așa că bibliotecile se scot din uz, regimul integrat (holist) e fantomatic, epoca transdisciplinarității în mediul învățământului primar, gimnazial, liceal, universitar, postuniversitar, doctoral etc. nici n-a început și nici c-o să-nceapă vreodată devreme ce vârfurile tinerimii pleacă la studii la Paris, Londra, Roma, Bruxelles, Strasbourg ș.a.m.d.

În general și în particular, întregul sistem de învățământ românesc e destabilizat axiologic. Repet: nu oferă modele vii. Nu numai că nu le oferă, dar nici nu le caută, cu o „dușmănie” pe care ți-e imposibil s-o înțelegi. Am apelat, în ultimele-mi experiențe și evenimente, create ad-hoc, îndrăznind a folosi un limbaj cât de cât... cultural. Ei, aș, mi s-a imputat că ridicasem ștacheta prea sus, că pierdusem publicul audiovizual pe drum ș.c.l. Eu fusesem cel „penibil” ci nu el, publicul, căruia trebuie să i te adresezi pe limba lui primitivă, stâlcită, sfertodocă, necesară sieși... ad infinitum?

Orizontul de așteptare al școlarului, elevului, studentului poate fi transgresat, penetrat, scos dintr-un impas gnoseologic aberant de ceva timp încoace? În care niște găști de „derbedei” fac pe „politicienii”. Nici măcar „politicianiști” nu-s pentru că nu seamănă cu cei descriși de Rădulescu-Motru într-una din „cărțilele” sale interbelice fabuloase, de un criticism perfect motivat. (Rădulescu-Motru, 2003, 8)

Prima concluzie: Din punct de vedere pedagogic și intelectual, România nu numai că nu are o sută de ani, nici măcar nu s-a născut, e undeva în burta viitorului și în insemnatorul futurologic încă nu s-a zămislit vreo norocoasă sămânță, adusă de vânt de prin lumea civilizată și deja consolidată cultural.

A doua concluzie (ce-o să vi se pară stupefiantă– n.m.) ține de iluzionismul nostru autoînchipuit c-ar fi fost ceva de noi prin Europa. Profesorul meu de la Universitatea din Craiova în anii 1974-1984 și din perioada doctoratului (1998 - 2002) Eugen Negrici are al naibii de multă dreptate și o afurisită multă doză de adevăr în tomul său de excepție: „Iluziile literaturii române”.

Dar hai să citez și un paragraf dintr-un tratat al Deliei Marga, din dorința ca argumentarea de față să-și aibă acele accente irefutabil obiective, aparținând opului negrician tocmai indicat: „Or a te împotrivi inerției sentimentale, care face să prospere atâtea opere prăfuite, a refuza să mai cedezi bunăvoinței de a decreta drept excelente produsele mediocrității, seculare, înseamnă a submina însuși conceptul de artă și, nu mai puțin, a bloca funcționarea instituțiilor ei”. (Marga, 2003, 273-279). Oare așa vor, chiar, sta lucrurile?

2. „Duș rece”

Printre aceste instituții, curată nenorocire, se numără antologiile, istoriile literaturii, manualele, caietele de lucru etc. Căci manualele și antologiile de limbă și literatură (de la clasele I-VIII) sunt simulacre ale normalității, întrucât perpetuează, sadice, energii pierdute, mituri idolatre dar false, situații greșite / erori generalizate (ca de pildă definiția sunetului din manualul de clasa a III-a pe semestrul întâi: „Sunetul este partea cea mai mică a limbii care se rostește”. Iată definiția corectă: „Sunetele sunt vibrații ale aerului, cu caracter periodic sau aperiodic, a căror sursă (coarde vocale) se află în laringe. Vibrațiile periodice sunt specifice vocalelor, cele aperiodice consoanelor. Rezultatul vibrațiilor este o undă sonoră” ș.a.m.d. Altă definiție: Sunetul: „unitate fonică și receptată în procesul de comunicare” și „obiect de investigație a foneticii” (Bidu-Vrâncianu et comp., 2001, 519-520)). Totodată aceste așa-zise manuale promovează prejudecăți literare, obsesii, deficiențe de elaborare, superstiții, viziuni eronate ale istoriilor literare, slăbiciuni, neputințe și nevolnicii ale spiritului critic, complexe critice defazate, tabuuri naționale a căror persistență și în climatul public, de după 1989, nu poate fi explicată decât prin prezența încă iradiantă – de fapt mereu și enervant iradiantă – a unor mituri și metamituri.

Prin urmare Eugen Negrici le demască fie ca toxine fie ca stimulenți specifici, fie ca impuls protector, fie ca sentiment difuz al primejdiei. Denunță: pioșenia globală/ postura (cu impostura aferentă) statornic admirativă/ tabuizarea patrimoniului literar, mentalitatea (retrogradă și păguboasă – n.m.) că literatura română ar fi un bun național fragil/ cultul clasicilor și al capodoperelor aplicat preferențial și în haită (vezi cazul luniștilor lui Nicolae Manolescu – n.m.)

și păgubos. Apoi acuză ca total negative și nefolositoare credința în perenitate și stabilitate, mistica definitivului, rezistența la tentativa revizuirii, reprimarea atitudinilor critice și a inițiativelor de primenire a canonului.

Ca atare peste tot în cultură, spiritualitate, artă, istorie, literatură, cultele religioase dai de „eroi civilizatori”, „călăuze”, „legiuitori”, „părinți întemeietori”, „oameni providențiali”, „directori de conștiință”, „personalități determinate”, „genii colosale, vaste, uriașe, covârșitoare”, „prinți geniali”, „purtători de torțe”, „făclii naționale”, „stăpâni de clan și protectori”.

Eugen Negrici își continuă aerul de neînfricat conchistador – pus pe surparea iluziilor literaturii române – analizând interogativ „Iarii recuperati”, zeificarea celor cu anevoie readuși în cetate, sentimentul vacuității și al frustrării, mimarea normalității prin triada – deja obositoare – «continuitate, procesualitate, organicitate», ignorarea obstinată a disfuncțiilor și a evoluțiilor atipice, a proporțiilor acțiunii disturbative a factorilor extrinseci, presiunea furibundă a ideologiilor în precomunism.

E rândul miturilor respectabilității paseiste, demonizării dușmanilor (acum realizez cât de rău sună urâtele versuri din imnul „Deșteaptă-te, române!”, defetiste, instigatoare la ură, și moarte, și la sinucidere: „Acum ori niciodată croiește-ți altă soartă./ La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!”), râvnei, sincronizării cu orice preț, falselor paralelisme, și ale desprinderii lirismului de zgura anecdotei, ale retoricii, ca să fie luate în răspăr. Și nici sugerarea bogăției, înmulțirea artificială a curentelor, școlilor, direcțiilor, conceptelor și atitudinilor literare nu poate fi agreată fără obiecții. Consecința: de unde atâta barochism, onirism, balcanism, feminism, legitimizare a Tribului, protocronism, sincronism, postmodernism? Cu o unică excepție: transmodernismul.

După un asemenea „duș rece”, după o asemenea demontare de pe soclurile lor de marmură a atâtor atitudini de sorginte mitică și mistică, cred că e vremea categorică a unor drastice procese de desacralizare și demitizare (Negrici, 2018, in integrum)

Ca atare, sunt încă explicabile eșecurile manualelor de a III-a și de-a IV-a, de-a V-a și de-a VI-a, dar până când? Suntem, deocamdată, într-o cădere liberă, lunecăm vertiginos într-o prăpastie fără fund, refuzăm a ne apropria adevărurile așa cum sunt ele, cu bune cu rele? A le disemina și a le corecta printr-o restructurare violentă, a devenit imperios necesar!

3. „Golurile” și Imaginația

Așadar Lecția plecase în căutarea unui Autor – ca Santiago întru aflarea comorii sale din vis, dar mereu cu o carte în desagi, căci, ca toată lumea, învățase să citească la școală (Coelho, 2006, 19). Dar, la un moment dat, din carte tânărul cioban se informă că dimineața este a poezilor. Deocamdată nu începuse să-și înfrupte sufletul din povestea respectivă, căci își adusese aminte de cronicari.

Ajunsă în fața Marii Biblioteci a Academiei, Lecția dădu peste G. Călinescu, preocupat să-și depună în ea, la rându-i, rodul muncii, un „Compendiu” adică „mica Istorie a literaturii române”. Ea Lecția, îl luă, finuț, peste picior: „Maestre, textele tale îmi par eliptice”. Răspunsul maestrului – poate precum cel „spiritual în tradiția răsăriteană” (Scrima, 2000, 165-188), poate precum „Înțeleptul” lui Dimitrie Cantemir, cel din disputa cu lumea (Cantemir, 1990, 202-372) – fu prompt: „Oh, Lecție, fiecare «cititor» să-și facă treaba și să umple golurile în funcție de propria-și imaginație”.

Cugetând la răspunsul Maestrului (el însuși autor-profesor, text-lecție și cititor-elev perpetuu – n.m.), nu pot decât să accept că, desigur, o istorie, o carte, o operă, un roman pot fi rescrise cu fiecare lectură, ca fenotext, ca genotext etc.

Realitatea însăși nu-i nimic altceva decât un asemenea text, un set de semne citite contextual. Ca atare letopisețul este Textul, corespondentul scris al vieții în întregul ei. Letopisețul este izomorf în raport cu realitatea: înregistrarea anuală a evenimentelor permite construirea unui text infinit, care se amplifică permanent pe axa timpului. Transformarea cronicii în roman e inevitabilă, de pildă, la Ion Neculce, a cărui cronică e romanescă și ale cărui „legende” sunt

nuvelistice ori pot furniza material pentru un roman, iar Mihail Sadoveanu a și realizat acest lucru cu maximă strălucire artistică și creatoare (Țvircun, 2007, 139), producătoare.

I.M. Lotman se referă undeva la transformarea vieții în text dar și la construcția letopisețului care-i realizată pe o altă schemă: viață – text – memorie. În acest sens, tocmai letopisețele și semnele memoriale funcțional apropiate de ele, memoria evenimentelor au putut să îndeplinească pentru o colectivitate funcția de semn al existenței.

Asimilarea lumii prin transformarea ei într-un text, culturalizarea ei permit două abordări opuse:

1. Lumea este un text
2. Lumea nu este un text.

În prima abordare, textul reprezintă un mesaj semantizat, iar asimilarea culturală a lumii de către om constă în studierea limbajului ei, în decodarea acestui text și traducerea lui într-un limbaj accesibil omului. Această traducere (în greaca veche *hermeneuein*) este echivalentă cu interpretarea, însă în cazul cronicarilor „capacitatea de a povesti altfel evenimentele fondatoare ale istoriei noastre naționale iese întărită din schimbul de memorii culturale” (Ricoeur, 2005, 154).

4. Sinteze originale

În acest context, I.M. Lotman menționează imaginea naturii în calitate de carte, precum și cea a elucidării enigmelor naturii prin citire în textele Evului Mediu și în cele ale barocului european; și chiar ale barocului românesc, dacă Edgar Papu și Mircea Muthu pot fi creditați cu ale lor contribuții, de altfel impresionante.

De pildă Edgar Papu crede că Miron Costin se află atins de tragicul profetic și apocaliptic și are în Viața lumii, ca și în Letopiseț, primele viziuni escatologice din literatura română. Izolarea din text a unui sfârșit bine delimitat a coincis în epocă cu o modelare causală. Textul – ca și viața însăși – are un început și un sfârșit și ca atare o melancolie sumbră se instituie în operă în contrast totuși cu motivul „grădinii”, tot de sorginte barocă.

Și opera lui Dosoftei (un protocronist după Papu – n.m.) făurește o sinteză originală dintr-un fenomen străin, în speță barocul, și spiritul poeziei populare. Citez un distih de-o neîntrecută armonie muzicală: „Peste luciul de genune/ trec corăbii cu minune”, în care Dosoftei are, la scară cosmică, viziunea alunecării line a corăbiilor – suflete pe luciul perfid al genunilor lumii. Se observă imediat că barocul disperat al agoniei lui Miron Costin se trezește înlocuit printr-un baroc mai calm al morții lui Dosoftei (Papu, 1977, 287-299). Căci și Iisus Hristos a trebuit mai întâi să moară ca să aibă acces la veșnicie.

În fine, aici intervine din nou I.M. Lotman ca să ne spună că lumea nu este un text, că ea nu are un sens, dar că, totuși, prin transformarea unui non-text într-un text, a unui peisaj extracultural într-unul cultural, semnele sociale sunt reimplementate prin cea de-a doua funcție, de către arheolog, istoric, cercetător, scriitor, hermeneut, semiolog ori poetician/ naratolog.

I.M. Lotman stabilește patru tipuri de cod al culturii întemeiate pe antinomia dintre cuvânt și text și construite sub forma înlocuirii lor succesive:

- tipul semantic (simbolic/imaginar),
- tipul sintactic (practicist),
- tipul asemantico și asintactic (iluminist),
- tipul semantico-sintactic (istorismul și dialectica).

Problema învățării culturii se va rezolva prin două modalități: prin învățarea limbii materne și prin învățarea unei limbi la o vârstă fragedă: copilul memorează multiple utilizări și în temeiul lor învață să creeze independent texte: apoi când în conștiința celui care învață sunt introduse reguli bine definite, în baza cărora el poate crea în mod independent texte. Să adăugăm că, deși în primul caz în conștiința celui ce învață sunt introduse texte, ele cresc de facto în rang, jucând rolul unor metatexte, adică al unor reguli-model.

Metoda de învățare nu este determinată de structura limbii, ci de structura conștiinței receptoare. Conflictul dintre cultură și automodelul ei poate să se adâncească prin faptul că atât

textul culturii cât și automodelul respectiv pot să se construiască drept unul și același tip (ca „texte-utilizări” sau „texte-gramatici”) sau după tipuri diferite. Cultura română din secolul al XVIII-lea a constituit un exemplu de asemenea conflict.

Automodelele culturii române fie tindeau spre o cât mai deplină corespondență cu cultura realmente existentă fie se deosebeau de practica culturii cu menirea s-o modifice. Unitatea dintre cultură și modelul ei capătă în cazul respectiv un caracter de stare ideală, de scop al unor eforturi conștiente. Tocmai astfel ni se înfățișează, de pildă, fie modelul pașoptist fie modelul junimist cu Mihail Kogălniceanu și Titu Maiorescu pe post de promotori de metamodele, onești, autoresponsabili.

5. Grație expresivității (in)voluntare

În scenariul „managerial” de față, acuz, în deplină cunoștință de cauză:

- deprofesionalizarea profesorilor, obligați să renunțe la entuziasm și creativitate;
- diferențierea învățării în favoarea rutinei și a limitărilor exterioare, cerute de promovarea examenelor;
- transformarea școlii într-o manufactură care trebui să obțină un produs școlar: absolventul;
- suspectarea unui student „ciudat” care nu intră în tipare, care ar necesita un „tratament aparte”, de parcă ar prezenta o problemă de calitate;
- așa-zisul drept al copilului la indiferența de a nu participa la propriul proces de formare (Stan, 2004, 25-31).

Ah, veți fi crezând că așa fi uitat de tema acestei prelegeri. O, nici vorbă, deoarece – vorba lui G. Călinescu – „Cartea formează pentru mine o realitate transcendentă, iar biografiile le-am scos din cărți și din documente, nu din experiența directă”.

Prefața lui G. Călinescu la „Compendiu” e de un umor nebun, devreme ce-l asigură pe E. Lovinescu de seninătatea și abstragerea sa față de dânsul (și de al său curriculum vitae), nu fără a-l lua subtil la întors. Citez: „Pentru mine, omul Lovinescu e o imagine simpatică a unei vârste mai tinere, însă îndepărtate, ireală, pierdută în negurile amintirii” (vezi și Lovinescu, 1973, vol. 1 + vol. 2).

Agreez și-mi asum din concepția lui G. Călinescu următoarele aspecte:

1. Autenticul literat își face din subiectivitate o obiectivitate.
2. Criticul e subiectiv, dar nu arestat în subiectul lui, ci în relație continuă cu alte subiecte, și tocmai această contemporanitate a reacțiunii în felurite subiecte constituie obiectivitatea criticii, adică nearbitraritatea ei.
3. Lupta în stradă și șederea în turnul de fildeș sunt momente succesive și obligatorii, nicidecum antinomice. Creatorul stă, ziua, ca om, în țipetele cetății, la soare, iar noaptea se suie în turn sub lună. Ziua privește lumea în contingența ei, noaptea în absolut. Momentul prim e necesar, închiderea în turn, aceea reprezintă faza artistică. Astfel artistul este alternativ pătimaș și rece, om și luceafăr, truditor și zeu.

Dar în eseostudiul de față Lecția își caută Autorul preferat. Desigur el e oriunde în literatura românească, de la Antim Ivireanu până la Ioan Slavici. G. Călinescu caută a ne asigura că „planurile se separă” (Călinescu, 11, 1963). Citez, iar, un pasaj antologic al lui George Călinescu, desigur cu zâmbetul de rigoare pe buze, ca să nu-mi pierd echilibrul raționalist: „Ca critic, mă îmbrac în haine somptuoase cum făcea Machiavel când intra în odaia lui de lucru, și socotindu-l pe scriitorul antipatic decedat sub raportul vieții, mă delectez numai cu opera lui, ca și când ar fi anonimă. De aceea nu sunt accesibile în profesia critică unele excese. Un mare scriitor, chiar vinovat sunt raport civic, rămâne mereu mare scriitor.” (Călinescu, 1963, 12). Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu, Liviu Rebreanu sunt oricum și oricând scriitori formidabili, căci arta rămâne o expresie a libertății, prin definiție, căci ea nu acceptă limitele istoriei. „Ea ne învață a privi lucrurile în sus, ca pe niște fenomenalități, în perspectiva uriașă a morții” – ne este tot alături G. Călinescu. Căci „arta garantează cea mai nobilă dintre libertăți: libertatea de a fi, o oră pe zi, singuri și inactuali” (Călinescu, 1963, 12).

Însă, așa inactuali, grație expresivității involuntare, operele „epocii vechi” (Călinescu, 1963, 13), ale „clasicilor” întârziți, cum îi botează G. Călinescu (Văcăreștii, Milu, Aaron, Barac, Țichindeal, Budai-Deleanu, Golescu, Conachi, Asachi), ale romanticilor (Cârlova, Heliade Rădulescu, Alexandrescu, Hrisoverghi, Rosetti), ale mesianicilor pozitivi (Kogălniceanu, Bălcescu, Russo), ale întâilor umoriști (Negruzzi, Pann), pot dobândi prin interpretare, într-o experiență subiectivă, virtuți creatoare. „E mai interesant pentru noi un text care devine literatură și mai impresionantă în lupta ei cu inerția ne semnificativului interpretarea însăși ca imaginație semantică în act, încorporându-și, cu fiecare experiență, o valoare morală inalienabilă” (Negrici, 1977, 14), afirmă și Eugen Negrici.

În consecință, dați-mi voie să reacreditez (o)poziția (meta)critică a lui Eugen Negrici: se poate obține un maximum de semnificații tocmai prin integrarea sensibilității interpretului prezent în proces (însoțit de întreaga lui experiență acumulată, ca și de conștiința istoriei care acționează chiar fără voia noastră), în jocul de stimuli al textului; cu forma lui interioară, cu aspectul său de creație conform unor intenții formative.

Astfel atâtor estetici – printre care cea pragmatistă ori cea somatică (Shusterman, 2004, in integrum), îi adăugăm și această estetică semantică, din perspectiva căreia cartea trebuie luată drept o chemare la comunicarea simpatetică neîntreruptă cu literatura și o invitație la interpretarea cutezătoare, avidă de descoperiri; grație semiozei deschise, câmpului de posibilități libere ale operei.

6. Întâlnirea din răscruci

„Prințisor bătut de vânt/ vin’ la fata să-ți descânt/ că de unde vii matala/ e pustie și e jale.”/ „Vântul ce mă-ntruna bate/ mi-e și sfetnic, mi-e și frate,/ glasul lui, șoptit în taină,/ mi-e și suflet, mi-e și haină.”/ „Prințisor bătut de ploie,/ vin’ la mine să te-nmoi/ într-o baie numai spume/ să nu fii singur pe lume.”/ „M-a scăldat maica de mic/ într-un fel de alambic/ ca să-mi crească sinele/ în roi ca albinele.”/ „Prințisor furat de nori,/ vin’ la muma uneori,/ să-ți citesc semnele-n palmă,/ într-a vieții mare calmă...”/ „Ah, copilul care-am fost,/ mi-am luat cerul adăpost;/ și sub bolta-i de azur/ învățat-am grai mai pur.”/ „Prințisor merit de muze,/ vin’ la baba, de-s ursuze,/ să le-nvăț să te inspire,/ printre harfe, printre lire.”/ „Ce spui, vrăjitoare,tu?! Ia-ți arginții și te du!/ Muzele mi-s florile/ și privighetorile.”/ „Prințisor cu plete lungi,/ să, destinul, ți-l ajungi,/ vin’ la ursitoarea ta,/ să-ți ghicesc și dragostea.”/ „Ei, de data asta vorba,/ ți-o retez, mi-e plină tolba/ de săgeți, cu vârf subțire,/ să le trimit în pețire./ O, țigancă, lasă-mi mie,/ să-mi aleg singur soție,/ dreptul, după cum mi-e dorul,/ călătorul, visătorul.”

7. Graiul mai pur

Poemul „Întâlnirea din răscruci” reactivează limbajul magic și incantațiile orfice. E un text-dialog „vinovat” de intertextualitate. Are un mesaj manifest și încă unul: pe cel latent, care așteaptă a fi descoperit de cititorul „poietic”. Sigur că de la Rimbaud încoace, poetul e un alchimist, un vizionar. Îi revine sacra misiune de-a învăța – eventual de-a recrea – graiul mai pur, mai nonarbitrar semiozic. Iar călătoria prințisorului e desigur una inițiativă, autopoietică dinspre real înspre imaginar și în imaginal/ potențial.

8. Un metabasm al Maestrului cu Alambic

În vremuri vechi și-ntortocheate,/ trăia-ntr-o vajnică Cetate.../ Într-un eon ce-avea în cer/ oglinda unui dom stingher/ pe-o stâncă lâng-o mare-n spume.../ În epocă,-și primise Nume/ și fiul unui împărat/ dintr-un Cuvânt Adevărat./ Ținuturile-l înconjoară/ cu tainele de-odinioară./ Iar el, copil și ucenic/ Maestrului cu Alambic,/ mi ți-l tot trage de surtuc/ pe Dascăl: „Una... și mă duc...”/ Adică Domnu’-Nvățător/ îi spune zilnic lui Proctor/ o singură poveste... Atât.../ ținându-i veșnic de urât.../ Dar Textul însuși labirint e./ Și-n el și Suflet e, și Minte./ Care-mpreună pot să

stea,/ în niște ochi de peruzea,/ cum ai lui Narcis ori Orfeu./ „Maestre – micul derbedeu/ i se adresează lui Eneu –/ deci eu sunt tu, și tu ești eu.”/ Se dumirise, zău, vă jur,/ Proctór că-n sunetul cel pur/ al lacrimii ce cade-n apă/ o-ntreagă lume poa' să-ncapă.

X X X

Iar LECTȚIA ce stă să-nceapă/ orice școlar o s-o priceapă./ Numai să-l știe pe-autor.../ Dar preafrumosul prințisor/ într-o bibliotecă,/ egiptiană ori aztecă,/ și scormonind cu-adânc temei/ descoperi, uimit, ehei,/ ba chiar căzut în contemplantare,/ povestea fără-asemănare.

X X X

A fost odată... s-au n-a fost/ nicicând?!... un fel de avanpost/ al Marilor Cunoașteri, unde/ doar Cărturarii pot pătrunde –/ de cavalerii lui Arthur/ înconjurați – să dea contur/ Cetății despre care-ntruna/ grăiesc și Soarele și Luna,/ cum că ar fi a -'Nțelepciunii/ Supreme/ ce/ afirmă unii/ alții de-ndată vor să nege)/ Dar Prințisorul – se-nțelege –/ tot răsfoia cărți după cărți,/ împresurat din patru părți,/ de personaje foarte stranii.../ După decenii de strădanie/ avu-ntr-o clipă suspendată/ Metapovestea ce îndată/ îl proiectă într-un halou:/ el însuși cel mai brav EROU/ al unor întâmplări cu haz/ în pururi ziua ce de az'.

X X X

Ah, Lecția ce-o am în gând/ pe Auctor l-a fost aflând/ sporind corola de minuni/ de vinerea până-nspre luni./ „La masa ta de brad din munți/ la cine oare te încrunți?”/ „Flăcăule, în Ficțiune/ nu te lăsa furat de rune/ – și nici de litere, te-ndemn –/ căci toate-s una: semn din semn;/ iar arbitrariul lor, vezi bine,/ mai că ne-ar face de rușine/ de nu l-am motiva estetic/ c-un stil iconoclast-eretic,/ de n-am, discursu' -n rime, pune.../ Deci Lecția-i o rugăciune,/ un imn, poem, o elegie,/ metaforă, metonimie.../ Iar când devine Scriitură/ e-ntru ceva, e-o viitură/ de arhetipuri și simboluri.

X X X

Într-ale camerei noi boluri,/ au înflorit bujorii, crinii;/ Prințul, de-acum, ca toți străinii.../ pe-albastră luntrea-i, între linii,/ se leagănă întraripat/ spre-un alt de loc, ce i-a fost dat,/ de zei precum o celebrare/ cu sufletu-n peregrinare/ pe sub strălimpede văzduh:/ albastrul cel de tragic duh.

9. Scriitura ca o avalanșă

Metabasmul de față extrage din uitare, aducându-le într-un metatext-mașină a timpului, personaje „mult iubite”, de pildă Fiul-de-Împărat, ori Maestrul-cu-Alambic drept Dascăl. Auctorul e sporitor de înțelesuri, creator de metalumi și transrealuri pur ficționale ori virtuale. Pentru el, scriitura e-o viitură/ avalanșă de arhetipuri și simboluri.

Personajele sunt măști textențiale, trăiesc ceea ce învață, într-o poveste fără asemănare, care n-a fost încă tradusă din Limbajul original în celălalt accesibil fie el tranzitiv, reflexiv, autoreferențial.

10. Eugen Simion și „Dimineața poezilor”

Aflând Lecția că există un Au(c)tor care a scris despre „Dimineața poezilor”, s-a grăbit să-l cunoască... Miracol ori magie (albă+neagră), l-a localizat în „perioada eonică” (Blaga, 1983, 300-304) (a cărei tendință este de a depăși orice orizont), de prefacere verticală în adânc și în înalt; o prefacere sub unghi intelectual/ spiritual, deplasată de la intelectul enstatic spre cel ecstatic; și ea caracteristică «noului eon» transreligios, transdisciplinar, transumanist și transcultural. (Nicolescu, 1999, 48-170).

Era magistrul Eugen Simion cel care se declarase adept al lui Jean-Pierre Richard tematistul (Richard, 1980) dar și al lui Roland Barthes (cel din „Fragments d'un discours amoureux”), căruia îi audiase la Paris un seminar cu public și care nu-l chiar dăduse pe spate.

Postura mea acum e de meta- și trans-narator, vă dați seama! Eugen Simion îl auzise pe Roland Barthes la Hautes Etudes. De la criticul acesta cu imaginație bogată, revendicat de structuraliști, semioticieni, semantioragmahermeneuți, Eugen Simion înțelesese că nu se poate face critică fără fantezie și inteligență creatoare. De asemenea că un text critic e un exercițiu superior de gândire speculativă dar și de încercare a plăcerii recitării. Analiza pe text se transformă, din

decodare, în „ședință de ocultism” și de axiologizare creatoare a limbajului critic (Simion, 1977, 131).

„Dimineața poezilor” e, categoric, o capodoperă a repovestirii poeziei de la început a literaturii române, după o relectură pendulând între două planuri: substanțial și formal; pe de o parte este reliefat (descriș, întrucât Eugen Simion e un critic impresionist și descriptiv – n.m.) universul literar și totodată cel al atitudinii care-l constituie; și pe de altă parte procesul acumulării procedeelelor retorice. Maniera ambiționează să împace tematismul cu structuralismul, pe Bachelard cu Richard, pozitivismul istoriei clasice cu empirismul călinescian și descriționismul obiectiv cu subiectivitatea relativă inevitabil, căci vădește un anumit parti-pris filosofic, al cititorului de azi. Dar și identitatea cu diferența (vezi Derrida, 1998), năzuind a trasa „o hartă plauzibilă, însă originală, a poeziei noastre din secolul al XIX-lea, cu ochiul sigur al călătorului neobosit prin peisajele ei interioare” (Manolescu, 2008, 1218). Capitolul „Spitalul amorului” ar cuprinde o „semiologie a erosului” (Simion, 1980, 424), o artă de a scrie triadic: ca un dascăl, ca un povestitor, ca un creator popular.

Astfel că, deja pusă la punct cu „informateria”, Lecția îl întreabă pe paradoxalul critic neomodernist: „Cum citim poezia veche, ce ne (mai) spune ea astăzi?”. Acesta-i răspunde cu o surprinzătoare promptitudine: „Sub semnul unei lecturi noi, o lectură liberă, lentă, avizată, al cărei rost constă în descoperirea unei retorici specifice, a unui peisaj liric, a unui stil de a fi în raport cu lucrurile din afară. Lectura critică (polisemică, pluralistă) urmărește ceea ce se cheamă demers liric: un mod propriu de apropiere de obiective, de asumare a universului materiei, o atitudine inconfundabilă în procesul de creație”.

Dar Lecția simțind nevoia de lămuriri suplimentare formulează încă o întrebare: „Acești poeți de ocazie aveau o conștiință a scrisului? Iar dacă avut-au cum s-a manifestat ea?” Deloc șocat, Eugen Simion a replicat ferm dar cu un calm olimpic: „La anul 1845, scrisul devine o profesiune „obștească”, iar scriitorul își asumă statutul de întemeietor al poeziei române. Această afirmație trece peste amendamentele lui Eugen Negrici (cele din „Iluziile literaturii române” – n.m.). De la Ienăchiță Văcărescu la Vasile Alecsandri, toți cei care scriu versuri au, într-un chip sau altul, conștiința că, pentru a întemeia poezia română, trebuie să inventeze un limbaj poetic, iar, ca să inventeze un limbaj, trebuie să scrie o gramatică și o retorică românească. Și mai am ceva de adăugat”.

Lecția (care nu se plictisise încă – n.m.) se arată bucuroasă de ofertă și devine atentă, concentrându-se vădit interesată de expunerea ce se derula, iată, cumva... labirintic: „Despre nașterea conștiinței lirice care-i coincidentă cu nașterea conștiinței erotice. Erosul revelează ființa, conștiința ființei individuale antrenează dorința de expresie. A comunica devine inevitabil a scrie. Iar scrierea poetică semnează actul de naștere al unei națiuni. Deschiderea poeziei angajează o retorică (o rețea de teme, figuri) și o modificare a imaginarului poetic. Scrisul ca atare automat implică un proiect spiritual, implică o stare a sensibilității”.

În fine, Lecția își săgetează și ultima întrebare: „Ce alianțe din lumea de afară caută spiritul poetic, care sunt punctele lui de referință și de sprijin?” Receptiv, ba chiar cu fața radiind a fericire... kairotică, Eugen Simion se lansează într-o aducere în discuție a noțiunilor de spațiu liric, peisaj, spațiu securizant, de reverie recuperatoare, consonantă, euforică: „Poetul este, în această epocă de începuturi, un profet, un meseriaș, un geniu și un scriitor, un făcător, un izvoditor dar și un învățător care ca oglindă refractă învățul dobândit umanității românești inaugurale/ inaugurante a «noului EON». Scrisul este un învăț deci dar și o a doua natură, iar scriitorul: un om învățat și un om folositor.

O caracteristică a poeziei de început este complexitatea, ambiguitatea discursurilor ei. Spiritul întemeietor caută în ele în cele din urmă o perspectivă stabilizatoare, convoacă în halou mitologia, istoria, natura pentru a pacifica elementele rebele ale imaginației. Primii noștri poeți, dragă Lecție, sunt poeți ai matinalului, trăiesc și scriu într-o dimineață a spiritului: cu neliniște, cu orgoliu, cu un irepresibil sentiment că totul trebuie început, întemeiat, desăvârșit în cel mai scurt timp. Ca romanticii ei iubesc înserarea și își dau întâlnire la miezul nopții în mijlocul unei naturi

pline de semne premonitorii, însă spiritul lor păstrează în toate situațiile proștețimea și ferveala matinală. Spaima și orgoliul, neliniștea și îndrăzneala, specifice spiritului întemeietor, merg mereu împreună, într-o competiție virilă, loială. Din această competiție se naște, în niște vremuri rele, poezia română.”

Cât privește lecția inaugurală a Catedrei de Semiologie literară de la Collège de France ținută de Roland Barthes, eu, Autorul acestui (re)curs la/ și despre/ întemeiere și întemeietori, precizez că a fost rostită la 7 ianuarie 1977, și că a avut un succes total (Barthes, 1987, 344-364) și mondial (adică universal).

BIBLIOGRAPHY

- Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxandoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan: Dicționar de științe ale Limbii; Ed. Nemira, București, 2001
- Eugen Negrici: Iluziile literaturii române, Ed. Cartea Românească, București, 2008.
- C. Rădulescu-Motru: Cultura Românească și Politicianismul; Editura Librăriei Alcalay, București, 1938
- Delia Marga: Introducere în analiza discursului. Cu referire la istorie și sfera publică; Editura Fundației pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2003
- Emil Stan: Pedagogie postmodernă; Institutul European, Iași, 2004
- Paulo Coelho: Alchimistul; traducerea: Gabriela Banu; Humanitas, București, 2006
- André Scrima: Timpul rugului aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană, prefață de Andrei Pleșu; Humanitas, București, 2000
- Dimitrie Cantemir: Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul; ediție și traducerea: Virgil Cândea; postfață și bibliografia: Alexandru Duțu; Ed. Minerva, București, 1980
- Victor Țvircun: Letopisețul Țării Moldovei (Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce), Descrierea Moldovei (Dimitrie Cantemir); Ed. Cartea Moldovei; Chișinău, 2007
- Paul Ricoeur: Despre traducere; traducerea și studiu introductiv: Magda Jeanrenaud; postfață de Domenico Jervolino; Polirom, Iași, 2005
- Edgar Papu: Barocul ca tip de existență (II); Editura Minerva; B.P.T., București, 1977
- I.M.Lotman: Studii de tipologie a culturii; traducerea: Radu Nicolau; prefață: Mihai Pop; Ed. Univers, București, 1974
- Mircea Muthu: Balcanismul literar românesc. I. Etapele istorice ale conceptului. II. Permanențe literare. III. Balcanitate și balcanism; Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002
- Eugen Lovinescu: Istoria literaturii române contemporane (1+2); Editura Minerva, București, 1973
- Paul Cornea: Oamenii începutului de drum. Studii și cercetări asupra epocii pașoptiste; Ed. Cartea Românească, București, 1974
- Eugen Negrici: Expresivitatea involuntară; Ed. Cartea Românească, București, 1977
- Eugen Simion: Dimineața poezilor. Eseu despre începuturile poeziei române; Cartea Românească, București, 1980
- Richard Shusterman: Estetica pragmatistă. Arta în stare vie; traducerea: Ana-Maria Pascal; Institutul European, Iași, 2004
- Roland Barthes: Romanul scriiturii; selecție de texte și traducere: Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliu; prefață: Adriana Babeți, postfață: Delia Șepețean-Vasiliu; Ed. Univers, București, 1987
- Lucian Blaga: Opere (8) Trilogia cunoașterii; ediție îngrijită de Dorli Blaga; studiu introductiv de Al. Tănase; Editura Minerva, București, 1983
- Basarab Nicolescu: Transdisciplinaritatea; Editura Polirom, Iași, 1999 (traducerea: Horia Mihail Vasilescu);

- Jean-Pierre Richard: Literatură și senzație; traducerea: Alexandru George; Editura Univers, București, 1980
- Eugen Simion: Timpul trăirii, timpul mărturisirii. Jurnal parizian; Editura Cartea Românească, București, 1977
- Jacques Derrida: Scriitura și diferența; traducere: Bogdan Ghiu, Dumitru Țepeneag; pref. de Radu Toma; Editura Univers, București, 1998
- Nicolae Manolescu: Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură; Editura Paralela 45, Pitești, 2008